

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

יצא לאור בתאריך:
ו' כסלו ה'תשע"ח

פרשת ויצא

כותרת

ספרי הזוהר בשגרירות הישראלית במוסקבה

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד

ויצא תשע"ז

ספרי הזוהר בשגרירות הישראלית במוסקבה

בשנת 1959, יהודי עשיר מקנדה החליט לשלוח כמה צעירים מישראל לברית המועצות לקראת חודש החגים של שנת תש"כ.

המצב בברית המועצות באותם ימים היה נורא. בשיאו של הקומוניזם, לא היו בתי כנסת, לא אוכל כשר, לא תפילין ולא מזוזות, לא שבת ולא חג. מי שניסה לחיות כיהודי – נאסר והוגלה. דורות של צעירים גדלו בלי ידע מינימלי ביהדות. הקומוניסטים חנקו את היהדות ברוסיה. דווקא משום כך, רצה אותו יהודי לשלוח כמה צעירים כדי שיביאו חיות ליהודים בבריה"מ; שהיהודים 'שם' ידעו שלא שכחו אותם.

אבל מי מוכן לנסוע למקום כזה שאתה יודע שאפשר להיכנס אליו אבל לא בטוח שתוכל לצאת ממנו? רוב הצעירים אליהם פנה – סירבו. בסוף הוא מצא את משה שוב, יהודי שבעצמו נולד ברוסיה ואביו היה קשור לחסידי חב"ד ברוסיה. הוא היה אז אברך צעיר, אב לשני ילדים קטנים שזה עתה סיים לימודי משפטים, והסכים לנסוע ושכנע עוד שני חברים להצטרף אליו. יחד, החלו השלושה בהכנות שלהם לנסיעה הסודית לרוסיה.

יש לזכור שעד לשנת 1967, לישראל היו יחסים דיפלומטיים עם ברית המועצות, ונושא דרכון ישראלי היה רשאי לנסוע לבקר בבריה"מ.

יום אחד בא לבקרו יהודי בשם ר' פינייע אלטהוויז, שהיה מראשי עסקני חב"ד בישראל והתגורר בתל-אביב. אביו של ר' משה סיפר לאלטהוויז בסוד שבנו מתעתד לנסוע לרוסיה. פינייע אמר לו שהוא מטיל עליו שליחות חשובה ביותר. הוא סיפר לו שבמוסקבה נמצאים שלושה כרכים של ספר הזוהר ששייכים לאביו של הרבי, רבי לוי יצחק שניאורסון, וצריך למצוא דרך להוציא אותם מרוסיה.

רבי לוי יצחק שניאורסאהן היה רבה הראשי של יקטרינוסלב – עיר גדולה באוקראינה. הוא היה גאון גדול ומקובל ידוע. בשנת 1939, לפני פסח הוא ארגן אפיית מצות לא רק עבור יהודי עירו, אלא נאפו שם מצות בכמויות שנשלחו לכל ברית המועצות. אף על פי שהוא קיבל אישור רשמי מהממשלה עבור זה, המעשה היה לצנינים בעיניהם, והם חשו שהוא 'הכריח' אותם לשתף פעולה עם צרכים דתיים. עוד לפני אותו פסח, הקגי"ב עצר אותו והוא נאסר ונשפט לחמש שנות גלות בעוון הפצת יהדות. הוא נשלח לגלות בעיר צ'יאילי שבקזחסטן הרחוקה, לשם הגיע כאסיר בודד וגלמוד, בלי מכיר ובלי קרוב.

זה היה בתקופת מלחמת העולם השנייה. הרעב היה נורא ברוסיה, ואזרחים נאלצו להסתפק בכמות קטנה של לחם ליום. רבי לוי יצחק בעצמו היה צריך לעמוד בתור שעות ארוכות כדי לקבל מנת לחם זעומה.

כעבור תקופה אשתו הרבנית הצטרפה אליו בגלות כדי להקל עליו את הבדידות. היא הביאה עמה את הספרים החביבים עליו ביותר, בהם ספר הזהר, שהוא ספר היסוד של תורת הקבלה. רבי לוי יצחק היה יושב ולומד בספר, וכשהיה מחדש איזה חידוש, הוא היה רוצה לחלוק את זה עם מישהו, אבל אין עוד נפש חיה יהודית אחת בכל האזור, ובפרט לא תלמיד חכם שיבין את הנושא שעליו מדובר.

לכן, כל שנותר לו זה לכתוב, ולחלוק את חידושי התורה שלו עם הנייר. אבל באותם ימים בקזחסטאן לא היה נייר להשגה, אז הוא החליט לכתוב את החידושים על 'שולי הגיליון'. בכל ספר מודפס ישנם קצוות פנויים של העמוד, ושם יכתוב את החידושים שלו. אבל עדיין הייתה בעיה: אין בנמצא דיו לכתובה. אפילו את זה לא היה שם... אז הרבנית למדה להפיק דיו מצמחים. היא הייתה יוצאת לשדה, מוצאת את הצמחים הנכונים ומייצרת דיו, ועם הדיו הזה הוא כתב חידושי תורה על עמודי ספר הזהר שהיו ברשותו.

היות שהרבנית הפיקה דיו מצמחים שונים, לפעמים הדיו היה בצבע כחול, ולפעמים ירוק או אדום וכו'. חמש שנים אביו של הרבי היה בגלות, ולקראת סופם חלה ונפטר. לאחר פטירתו הרבנית לקחה איתה את הספרים למוסקבה. בשנת 1946, יחד עם קבוצה גדולה של חסידי חב"ד, הבריחה הרבנית את הגבול של ברית המועצות בעזרת מסמכים מזויפים.

באותה נסיעה פחדה הרבנית לקחת איתה את ספרי הזהר. היא חששה שאולי בגבול יעשו חיפוש במזוודות שלה, וימצאו את הספרים ויחרימו אותם. היא ידעה עד כמה הספרים האלו יקרים, ולכן החליטה להשאיר אותם במוסקבה.

אותם שלשה ספרים עם כל ההערות בכתב ידו של רבי לוי יצחק נ"ע נשארו שם עד שנת 1959. כעת ר' פיניע אלטהוויז מבקש מאותו אברך צעיר, משה שוב, שיעזור לו לחלץ את הכתבים. הוא אמר לו: אני לא מבקש ממך להוציא את זה מרוסיה, אני רק מבקש שתביא את זה לשגרירות הישראלית במוסקבה, והם כבר יעבירו את זה בדואר דיפלומטי לישראל. והוא הוסיף: "אם תעשה זאת, תגרום נחת רוח עצומה לרבי, שהספרים האלו יקרים לו מכל".

ר' פיניע אמר לו שעליו ללכת במוסקבה לבית הכנסת מארינה רושצה, שהיה אז המרכז החב"די במוסקבה, שם תחפש את ר' בנימין, והוא כבר ייתן לך את הספרים.

משה שוב הבטיח שיעשה כל שביכולתו. הוא הגיע למוסקבה, ומהרגע שנחת הוא שם לב שעוקבים אחריו לכל מקום שהלך. ביום הראשון הוא וחבריו הלכו להתפלל בבית כנסת הגדול של מוסקבה. הזקנים שם השתוממו לראות צעירים עם כיפות מניחים תפילין ומתפללים. בהתחלה חששו מהם, אבל לאט לאט התקרבו והתחילו לדבר איתם. ברגע שהם שמעו שהם מארץ ישראל, הם מיד התרחקו מהם. הם חששו שיאשימו אותם בתמיכה בישראל. עד כדי כך היה הפחד אז!

למחרת הלכו לבקר במארינה רושצ'יה. שם שאל ר' משה אם ר' בנימין נמצא. באותו יום בנימין לא היה שם. למחרת הוא שוב ביקר במקום, ואז ניגש אליו יהודי מבוגר ואמר באידיש "איך בין בנימין". אמר לו ר' משה: "באתי לקחת את ספרי הזוהר של רבי לוי יצחק". בנימין לא שאל איך קוראים לו ולא ביקש שום מסמך המאשר שהוא יכול לקחת את הספרים. היה נראה שהוא כבר קיבל מסר שאמור להגיע אברך שנראה כך וכך, ושהוא צריך לקחת את הספרים.

בנימין אמר לו שמחר בעשר בבוקר הם ייפגשו ליד שירותים ציבוריים בסמוך לשגרירות הישראלית. בנימין יכנס ראשון וישאיר את החבילה בשירותים, ואחריו מיד הוא יכנס, ייקח את החבילה, ויעביר אותה לשגרירות ישראל במוסקבה.

למחרת, בשעה 10 בבוקר, הגיע ר' משה לשירותים הציבוריים ובנימין כבר היה שם. בזווית העין הוא זיהה אותו נכנס לשירותים ויצא, ומיד אחריו משה שוב נכנס מצא שם את החבילה ולקח אותה איתו. כשהוא יצא, בנימין כבר נעלם.

הוא התחיל ללכת לכיוון השגרירות הישראלית, ואז שם לב שעוקבים אחריו. הוא הגביר את קצב ההליכה שלו, ותוך כמה דקות הוא כבר היה בתוך השגרירות. השגריר, הפרופסור הראל, פגש אותו והוא מסר לו את הספרים. השגריר לא שאל שום שאלות. גם הוא כבר היה מעודכן בפרשה, ורק אמר: "נעביר את זה לארץ".

שוב המשיך את הביקור שלו בעוד כמה ערים ברוסיה, ובכל מקום הוא וחבריו חיפשו איפה אפשר לפגוש צעירים יהודים.

בחרקוב הם נכנסו לחנות הכל-בו הגדולה ביותר בעיר, עצרו ליד חנות תקליטים ובקשו לקנות תקליט של מוסיקה יהודית. הציעו להם תקליט עם השיר המפורסם "מיין שטעטעליה בעלז". הם ביקשו לשמוע את השיר, ואז פנו למוכרת וביקשו שתגביר את הווליום, כי הם לא שומעים טוב. בינתיים מאות יהודים שעברו במקום ושמעו את השיר התאספו, והם ניצלו את ההזדמנות וחילקו להם חומר יהודי, לוחות שנה וכו'. הספרים בסופו של דבר הגיעו לרבי, ששמח מאוד והודה לשוב במכתב ארוך ומרגש.

בשנת תשכ"ב משה שוב ביקר בארה"ב ונכנס ליחידות אל הרבי. הרבי התחיל לברך אותו, כשלפתע שוב שם לב שעל שלחנו של הרבי מונחים שלושת הספרים של אביו של הרבי.

הוא פנה אל הרבי ואמר שאלו הספרים שזכה להוציא מרוסיה. הרבי הגיב קצת בתרעומת ואמר: "איך זה שלא אמרת לי?". ואז הרבי הושיב אותו לשיחה של יותר משעתיים. הרבי רצה לדעת כל פרט מהביקור ברוסיה, והודה לו בחום על הצלת הספרים (הרבי והמוסד ע' 91).

כששומעים סיפור כזה, עולה השאלה: מאיפה היהודים ברוסיה שאבו את הכוח להחזיק מעמד בתור יהודים במשך שבעים שנה במשטר הקומוניסטי? איך הם הצליחו להישאר יהודים, לגדל ילדים ונכדים יהודים 'מעבר למסך הברזל'?

את התשובה לכך אנו מוצאים בפרשת השבוע. בפרשת ויצא אנו קוראים על יעקב אבינו. כשמתבוננים בחייו של יעקב אבינו רואים שאלו היו חיים שכולם סבל.

כל זמן שהוא היה בארץ ישראל, הכול היה בסדר. אבל לאחר קבלת הברכות מיצחק, חייו הפכו לשרשרת של צרות. הוא היה צריך לנטוש לראשונה את בית אביו, את ארץ ישראל, ולברוח לבדו לחרן, למקום שהוא לא מכיר בו אף אחד ואין לו שום חבר שמתנהג כמוהו או חושב כמוהו.

שם הוא פוגש לראשונה את הדוד שלו, לבן, שמרמה אותו ומנצל אותו פעם אחר פעם. הוא מביטיח לו את רחל ואחרי עבודת פרך של שבע שנים הוא מקבל את לאה, וכעת צריך לעבוד עוד שבע שנים כדי לקבל את רחל. ואז, אחרי עשרים שנה, כשהוא רוצה לחזור לארץ ישראל, לבן עושה כל מיני מניפולציות ולא מרשה לו לעזוב.

זה הגיע למצב כזה, שיעקב חיכה לרגע שלבן ייצא לנסיעת עסקים, ואז הוא לקח את משפחתו וברח מחרן. כשנדע הדבר ללבן, הוא מיד פתח במרדף אחריו והשיגו, ורק בזכות התערבות אישית של הקב"ה לבן לא הזיק לו. כשהוא כבר התפטר מלבן והגיע לארץ ישראל, קיבל חדשות שעשיו לא שכח שום דבר והוא מגיע עם כנופיה של 400 בריונים כדי לתקוף את יעקב.

בסוף הם נפגשו והתנשקו... אבל אז נפל עליו הסיפור עם דינה ושכם, וכדי להציל את דינה, שמעון ולוי היו צריכים להרוג את כל אנשי שכם. הוא עזב את המקום, ומיד אחר כך שכל את אשתו האהובה רחל. זה אסון שיעקב מעולם לא התאושש ממנו.

אחר-כך נפלה עליו צרת יוסף, שאחיו מכרו אותו לעבד למצרים. במשך עשרים ושנים שנה חשב יעקב שיוסף נטרף "טרוף טורף יוסף". ובסוף, כשכבר קיבל את הבשורה "עוד יוסף חי", הוא היה צריך כנגד רצונו לרדת למצרים ולסיים את חייו בגלות.

נשאלת השאלה, מאיפה יעקב לקח את הכוח לשרוד את הצרות הללו, ולא רק לשרוד, אלא לבנות את בית ישראל, שהרי ממנו התחיל העם היהודי?

אולי את התשובה לכך אפשר למצוא בתחילת פרשתנו. כשהוא רק מתחיל את הדרך הארוכה שלו, וכשהוא עוזב לראשונה את ארץ ישראל את בית אביו, בדרך לחרן, לפתע השמש שוקעת והוא מוצא את עצמו באמצע המדבר, לבד, במקום של חיות טורפות. יעקב הולך לישון שם, ואז הוא חולם את 'חלום יעקב' הידוע. בבוקר: "וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי" (ויצא כח, טז).

לבדו, באמצע המדבר, שם הוא מגלה את הקב"ה. וזו הייתה הפתעה בשבילו: "אכן יש ה' במקום הזה, ואנכי לא ידעתי!". יעקב אבינו מגלה שהקב"ה לא נמצא רק בארץ ישראל, אלא שגם במקומות הכי לא נעימים אפשר למצוא את הקב"ה. ויתרה מזו; דווקא אחת החוויות הכי רוחניות שלו הייתה באותו לילה, כשהוא בודד ומרוחק מהבית.

לכן העם היהודי קרוי על שמו של יעקב אבינו – בני ישראל. כי עם ישראל, במשך כל שנות הגלות, למד מיעקב אבינו לגלות את הקב"ה בכל מקום שבו נמצאים.

זהו יחודו של עם ישראל. יהודים שרדו גלות אחר גלות כי גילו שהשכינה עדיין שורה בקרבם. גם כשהם איבדו את כל אשר להם – הם לא איבדו את הקשר לקב"ה. שוב ושוב מגלה היהודי, ש"אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי".

אברהם נתן לעם ישראל את האומץ להילחם בעבודה זרה, יצחק לימד אותנו מהי הקרבה עצמית, ויעקב נתן לעם ישראל את הביטחון שבכל מקום שאליו הם יגיעו הם יגלו ש"אכן יש ה' במקום הזה".

זהו סוד קיומו של העם היהודי: לאיפה שהם לא הלכו, אם זה בגלות רוסיה או בקזחסטן, או בכל מקום בעולם, בכל מקום שאליו הגיעו – הם גילו שוב ושוב: "אכן יש ה' במקום הזה!"